

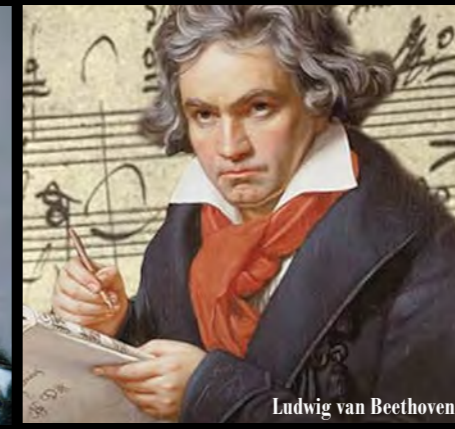
Pablo Picasso

GÉNIUSZ A GÉNEKBEN

Dr. Czeizel Endre orvos-genetikus foglalkozott Magyarországon a legátfogóbban a tehetség kérdéskörével, géniusok családfájának, életének kutatásával, s jutott megfontolandó következtetésekre, melyeket izgalmas könyveiben foglalt össze.

Giuseppe Verdi

Ludwig van Beethoven

Johann Sebastian Bach

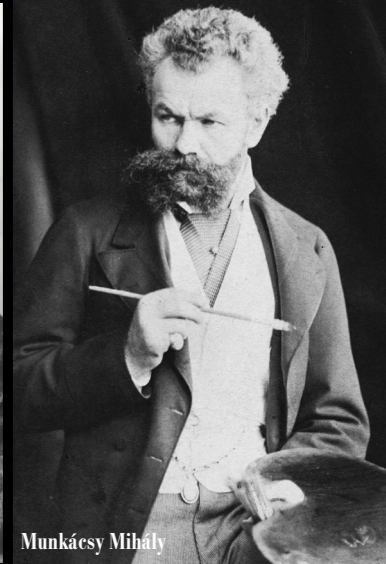
Liszt Ferenc

Richard Wagner

Henri de Toulouse-Lautrec

Munkácsy Mihály

Aranyban, olajban szegény hazánkban legértékesebb természeti kincsünk minden bizonnyal az emberi tehetség – vallotta dr. Czeizel Endre, aki másfél évtizedet szánt életéből arra, hogy a magyar tehetségek, talentumok, géniusok sorsát kutassa. Sommás megállapítása, hogy e természeti kincssel az ország rosszul gazdálkodik, mert a kivételes tehetségek jó része bizony elveszett, elvész. A született tehetség még csak adottság, lehetőség, melyet, ha kiaknázunk, az a képesség. Ha valóra váltjuk a tehetséget, az a talentum. Márpedig a külső társadalmi hatások is fontosak, hogy a tehetségből valóban talentum, sőt néhányukból génius, azaz párját ritkító szellemi teljesítményre képes ember váljon – érvelt a kutató.

Sors és tehetség című munkájából (2004, Urbis Könyviadó) is kiderül, hogy a kivételes emberi tehetség sok szempontból bizony hátrányos állapot is, és az sem volt mindegy az elmúlt századokban, hogy ki milyen korba, korszakba született bele. Legfőbb megállapítása, hogy a tehetségek fokozott pedagógiai, társadalmi és orvosi védelemre szorulnak.

A magyar költőgéniusok sorsa (2012, Galenus Kiadó) valójában két, bő egy évtizeddel korábban megjelent kötet egybeszerkesztett változata: Költők, gének, titkok, illetve Aki költő akar lenni, pokolra kell annak menni?. A legnagyobb magyar költők családfá-

elemzése során a genetikus arra a következtetésre jutott, hogy érdekes módon családjukban sem a szülők, sem az utódok között nem fordult elő költő, ezért e jelenséget „gejzírmodellnek” nevezte el.

A Matematikusok, gének, rejtélyek (2012, Galenus Kiadó) című, összefoglaló munkában tíz elméleti és öt alkalmazott matematikus családfájának, életének bemutatására vállalkozott. E tudóscsoportot a „vulkán” jelzővel illette, mert rájuk az a jellemző, hogy már a szülő talentum volt, de a gyermekében tört igazán felszínre a tehetség. Az elméleti matematikusok közül legrészletesebben Bolyai Jánossal foglalkozott, már csak azért is, hogy bebizonyítsa: a nagy matematikus nem volt elmebeteg.

Tudósok, gének, tanulmányok (2006, Galenus Kiadó) című művében tizenhárom magyar természettudós génius családfáelemzését írta le, és értékelte életművét. Bemutatta gyermekkorukat, személyiségüket és azt a sajátos és sajnálatos érdekességet, hogy Neumann Jánostól Szilárd Leon át Teller Edéig megannyi nagy koponya csak szülőhazáját elhagyva tudott kiteljesedni és tudta igazolni hatalmas tudását.

Festők, gének, szégyenek (2007, Galenus Kiadó) című kötetében húsz nagy, már nem élő festő életét, munkásságát és családfáját elemezte, többek között Székely Bertalanét, Munkácsy Mihályét, Szinyei Merse Pálét, Ferenczy Károlyét. Olyan nemzetközi mesterekével hasonlította össze családfájukat, mint Leonardo,

Brueghel, Munch, Toulouse-Lautrec és Picasso. A vizsgált festőművészekre nem volt jellemző az átlagosat meghaladó általános értelmi képesség, többségük rossz tanuló is volt, inkább különleges vizuális tehetség, kreativitás jellemezte őket.

A magyar festőművész-géniusok sorsa (2009, Galenus Kiadó) című, izgalmas könyvben az orvos-genetikus negyven jelentős magyar festőművész családfáelemzése során igyekezett következtetéseket levonni a kivételes talentumok életének alakulásából. A vizsgált művészek több mint harmadának leszármazottja szintén festőművész lett, ezért a szerző „alapítóeffektusnak” nevezte el e művészeti ágban a modellt. Érdekesség, hogy a művészek közül sokan hasonló betegségekben szenvedtek, azok gyakorisága sokszorosan felülmúlta a népesség átlagát.

A Zeneszerzők, gének, csodák (2014, Galenus Kiadó) című munkájában tíz zeneszerző-óriás családfáelemzése alapján kutatta a zeneszerzői zsenialitás gyökereit (J. S. Bach, W. A. Mozart, L. van Beethoven, R. Wagner, G. Verdi, Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Dohnányi Ernő, Bartók Béla, Kodály Zoltán). Megállapította, hogy a kivételes tehetség korai jelentkezése

A született tehetség még csak adottság, lehetőség, melyet, ha kiaknázunk, az a képesség, a talentum.

mellett a muzikustalentumok családi halmazódása igazolja az öröklődés szerepét. Ráadásul ezt még gyakorta felerősítette a muzikus-szülők által közvetített családi minta és tanító tevékenységük. „A muzikusok előfordulása a családban a piramismodellnek felel meg. A nagyapáknak szép hangjuk volt, a fiaikat már tanították zenére, akik az unokák zenei tehetségének kibontakoztatását még inkább serkentették, így ők érték el a csúcst.”

Bárdossy Péterrel közösen jegyzett műve a Kertész Imre és a sors – Mit adtak a magyar zsidó géniusok kultúrának? (2014, Galenus Kiadó) című kötet. Ebben megismerhetjük a Nobel-díjas író pályafutását, s Czeizel Endre összefoglalta korábbi kutatásait arról, mit adtak a magyar zsidó géniusok a magyar

és az egyetemes kultúrának. A zsidó származású emberek között sokkal gyakoribbak a matematikusok, a tudósok, a muzikusok és a képzőművészek, mint ahogy az a népességen belüli arányuk alapján várható lenne – állapította meg, s kereste ennek szociokulturális okait.

A Tehetség, talentum – Jó szerencse, semmi más? (2015, Galenus Kiadó) című, halála évében megjelent munkájában összefoglalta munkásságát: ismét meghatározta a tehetség és a talentum fogalmát, hozzátéve: a tehetséget a fogantatáskor összetalálkozó két ivarsejt egyesüléséből kialakuló DNS-makromolekula határozza meg, ami a jó szerencsétől függ. De hogy az ígéreteknek tekinthető tehetséges gyermekekből lesz-e a talentum, az már nem a szerencsén múlik, hanem a családi környezetben, az iskoláztatáson, a kortársi hatásokon, a társadalmi lehetőségeken, valamint a szabad akaraton.

Dr. Czeizel Endre felbecsülhetetlenül értékes kutatómunkával elemezte a tehetségek, talentumok, géniusok sorsát, számos következtetést sikerült sorsukból levonnia. Ám sok talány még további vizsgálódásra és megfigyelésre vár.

Falus Tamás

Tapasztalat és lehetőség A HORIZONTON TÚL

Az utazás mindig is egyet jelentett a szabadsággal, és az új élményekkel, melyeknek köszönhetően kinyílik előttünk a világ, továbbá hasznos leckéket tanulhatunk az életről.

De vajon hogyan járul hozzá egy-egy kaland a szakmai sikerekhez, és milyen előnyei származhatnak egy, a pályája elején álló, tehetséges fiatalnak a külföldi felfedezésekből?

Az utazás régóta az emberi vágyak alapvető tárgya. Egy olyan szenvedély ez, mely kitágítja az elménket, tudást ad és kreativitásra sarkall. Vannak, akiket az új kultúrák felkutatása és megismerése motivál, mások tapasztalatokra vagy új tudásra szeretnének szert tenni, és olyan is akad, akit egyszerűen csak hajt a kalandvágy. Ezek az élmények minden egyes alkalommal hozzátesznek személyiségünkhöz, új lendületet adhatnak karrierünknek, és felbecsülhetetlen segítséget nyújthatnak szakmai fejlődésünkhöz. Nem meglepő, hogy a saját területükön kiemelkedő eredményt elért szakemberek is gyakran utazásaik alatt találják rá az ihletre.

Siker és kaland

Benes Anita számára például az utazás a mai napig egyet jelent az inspirációval, a Daalarna tulajdonosa és vezető tervezője gyakran ül repülőre, és igyekszik nyitott szemmel járni a

világban. „Rengeteget utazom, így általában a saját utazási élményeim is nagy hatást gyakorolnak a munkámra. A nagyvárosok közül például Párizs nagyon meghatározó az életemben, egyrészt mert ott tanultam, másrészt mert a divat fővárosa, és akárhányszor ellátogatok oda, mindig ér valamilyen új és izgalmas benyomás.”

Schiffer Miklós, a közismert stílustanácsadó is előszeretettel tanulmányozza a külföldi trendeket. Útjai során szakmai szemmel gyűjt benyomásokat. „Minden érdekel. Igazi utazó vagyok. Szeretem Párizst, a Côte d’Azurt, Észak- és Közép-Olaszországot, Londont, New Yorkot. Szeretem, ha meglepetések érnek. Ülni és nézni a „kitalált” embereket – zseniális. Az olasz sprezzatura vagy a francia nonchalance, a könnyed kitaláltság vonz. Izgalmas olyan embereket látni, akik az öltözetükkel üzennek, „önkifejeznek”.

A külföldi utak a sportolók életéből sem maradhatnak ki. Benedek Tibor vízilabdázó, a magyar férfívízilabda-válogatott volt szö-

vetségi kapitánya bár számos helyen járt már, elmondása szerint, még mindig szép számmal akadnak olyan országok, ahova szeretne eljutni. „Nagyon sokat repültem, egy ideig még a repülőjegyeket is gyűjtöttem, de ezt mára már abbahagytam, mert több cipősdoboznyi gyűlt össze. Az utazásaim általában azokra a helyekre korlátozódnak, ahol fontos szerepet kap a vízilabda. Szerencsére ezek elég barátságos országok, ha csak Olaszországot, Spanyolországot vagy Görögországot nézzük. De például a vízilabdában erős Kanada valamiért kimaradt eddig az életemből, és Skandináviában sem jártam még soha. Persze mindig lesznek olyan országok, ahova szívesen térek vissza, és olyan helyek, ahol még nem voltam, de szívesen elutaznék.”

Az utazás azonban nem csupán újító gondolatokkal és életre szóló élményekkel ajándékozhat meg minket, számos ajtót is megnyithat előttünk. Erre Axente Vanessa nemzetközi szupermodell a legjobb példa, aki alig múlt 21 éves, de mostanra bejárta szinte az

egész Földet. Saját bevallása alapján ennek, illetve a modellkedésnek köszönheti, hogy nyitottabbá vált a világ és az emberek felé, valamint olyan értékes tapasztalatokkal gazdagodott, melyekre más körülmények között talán nem lett volna alkalma szert tenni. „Amikor 14 évesen befejeztem az általános iskolát, Ázsiába mentem a nyári szünetek alatt modellkedni, 16 éves koromban pedig már Párizsban próbálhattam szerencsét. Ott kaptam végül lehetőséget arra, hogy Milánóban exkluzív modellként nyithassam meg a Prada show-t, és tulajdonképpen ez indította be a karrieremet is.”

Fiatalon a világ körül

Az utazással kapcsolatos élmények talán még nagyobb jelentőségűek fiatalon, hiszen a tehetséges pályakezdők függetlenséget és nyitott szemléletet tanulhatnak, továbbá számtalan fontos kapcsolatra tehetnek szert a világ felfedezése közben. Egy idegen ország meglátoga-

tása nagyszerű lehetőséget teremthet ahhoz is, hogy elhagyjuk a komfortzónánkat, kiszakadjunk a megszokott környezetből, és feszegetjük határainkat. Mindez segíthet, hogy kulturális érzékenységünk fejlődjön, szélesebb perspektívában gondolkodjunk, és empátikusabbá, elfogadóbbá váljunk másokkal szemben.

Az Air France és a KLM ezért most lehetővé teszi, hogy az 50 tehetséges magyar fiatal program idején díjazottjai közül néhányan még közelebb kerüljenek álmaik megvalósításához. A légitársaság repülőjegyeket és Flying Blue törzsutas programjának ezüst-, illetve aranykártyáját biztosítja annak a három fiatalnak, akiknek karrierje szempontjából ez a legtöbbet jelentheti. A kiválasztott tehetségek maguk döntenek el, hogy hova szeretnének elutazni, illetve melyik az az úti cél, amely a leginkább hozzájárulhat szakmai fejlődésükhöz.

FLYINGBLUE
AIRFRANCE KLM